

Значення судово-авторознавчих експертиз визначається зростанням кількості їх призначення судово-слідчими органами. При розслідуванні таких злочинів, як погроза чи насильство, вимагання, заклик до вчинення дій, що загрожують громадському порядку, до судово-експертної установи надходять рукописні тексти, а також виконані за допомогою комп'ютерної техніки документи (з'явлення із зізнанням; анонімні листи з наклепами погрозуючого або шантажуючого характеру тощо), і перед судовими експертами ставляться питання щодо автора й виконавця тексту документа. Висновки судово-авторознавчої експертизи є вельми суттєвими для встановлення фактичних обставин справи, планування розслідування, перевірки слідчих версій, проведення оперативно-розшукових заходів.

О. М. Кравченко

судовий експерт Сумського відділення Харківського НДІСЕ

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА СУДОВОГО ЕКСПЕРТА: КРИЗЬ ПРИЗМУ НАУКОВОГО ДОРОБКУ Л. Ю. АРОЦКЕРА

Зазвичай прийнято говорити про професійну етику людей, які мають так звані «публічні професії», тобто повсякчас перебувають у процесі комунікації. Це журналісти, теле- та радіоведучі, педагоги, лікарі, судді, працівники сфери торгівлі тощо. Список можна продовжувати майже до безкінечності, та чи можна віднести до нього судових експертів? З одного боку, зазначена професія не є публічною, адже не передбачає щоденного спілкування в режимі монологу, діалогу чи полілогу, а з другого – в експертній практиці часто трапляються випадки проведення експертизи в суді, виклику експерта до органів дізнання чи суду для «...надання роз'яснень чи доповнень з приводу проведеної експертизи або причин повідомлення про неможливість її проведення»¹. Також у жодному разі не можна забувати й про консультативно-профілактичну діяльність і методичну роботу, під час яких судовий експерт (звичайно ж у рамках, передбачених законом) контактує із учасниками досудового слідства та судового процесу, надає консультації фізичним і юридичним особам тощо.

Оскільки таке явище, як глобалізація (у значенні зникнення меж інформаційного та комунікаційного простору), стало нормою, перед фахівцями з різних галузей знань усе частіше виникають моральні колізії, розв'язати які, послуговуючись тільки професійними знаннями та емпіричними навичками, неможливо. Власне, саме на цьому етапі й необхідно усвідомити важливість виокремлення поняття «професійна етика», а отже, і «професійна етика судового експерта».

Життя у соціумі базується на моральній системі суспільства. Цілком логічним було б стверджувати, що й будь-яка професійна діяльність за основу повинна мати моральний аспект. Судовий експерт як особа, що відповідає за дотримання принципів законності, незалежності, об'єктивності та повноти при виконанні своїх першочергових обов'язків – проведенні судових експертиз і експертних досліджень, не повинен також забувати й про якість, які є виключно особистісними, а саме: витримку, повагу до оточуючих і вміння володіти собою.

Л. Ю. Ароцкер у статті «Об этике судебного эксперта» зазначав, що «від висновку експерта... часто багато в чому залежать подальший перебіг кримінальної чи цивільної справи, доля людей, яких вона стосується. Судді та слідчі, прокурори та захисники, обвинувачені та підсудні – усі учасники процесу повинні бути впевнені у високій професійній кваліфікації експерта, його глибоких знаннях, моральній стійкості й бездоганній чесності»². Виходячи з цього, учений наголошував на тому, що до основних елементів, з яких складається судова етика, можна віднести: «об'єктивність, справедливість, принципову стійкість і несхильність до стороннього впливу та тиску, самостійність у судженнях із будь-якого питання, що стосується справи, оцінювання доказів лише за внутрішнім переконанням, що засноване на різнобічному, повному й об'єктивному розгляді всіх обставин справи в їх сукупності,

конф., 19–20 черв. 2002 р. — Х. : Право, 2002. — Вип. 2. — С. 638–641; Встановлення автора та виконавця тексту документа, виконаного під диктування або шляхом переписування / [О. Довженко, Л. Гриненко, Л. Кузнichenko та ін.]. — Х. : ХНДІСЕ, 2008. — 36 с.

¹ Див.: Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

² Див.: Ароцкер Л. Е. Об этике судебного эксперта / Л. Е. Ароцкер // Криминалистика и судебная экспертиза. — К., 1968. — Вип. 5. — С. 138.

послугуючись законом ..., використання тактичних прийомів при проведенні слідчих дій (допиті, експерименті, упізнанні та ін.), що не принижують честь і гідність учасників, відсутність звинувачувальної позиції, коректність стосовно учасників процесу»¹. Також Л. Ю. Ароцкер до норми поведінки в судовій етиці відніс «... поведінку, що відповідає вимогам закону ... та професійного обов'язку»², а також самокритичність у своїх судженнях («Упевненість експерта не повинна бути незаперечною, а базуватися на достатніх об'єктивних даних, що дозволяють будь-якому учаснику процесу перевірити факти, які стали підґрунтям для переконання експерта»³).

Власне, саме такі поняття (крім тих, які стосуються питань, що є прерогативою слідчих органів і суду) необхідно віднести до складових професійної етики судового експерта.

Сьогодення беззаперечно доводить, що для ефективної співпраці на теренах судової експертизи, успішної реалізації своїх професійних планів, судовий експерт повинен мати високий рівень культури комунікації. Тому до перелічених складових професійної етики судового експерта слід віднести багатство лексики та вміння доречно й лаконічно висловлювати свої думки, володіння мистецтвом бути переконливим, не забуваючи про повагу до співрозмовника чи слухача.

Отже, професійна етика судового експерта налічує багато складових: офіційну етику (етичні вимоги, що містяться в правових нормах, зокрема в положеннях Закону України «Про судову експертизу»), корпоративну етику (присяга експерта, яку він підписує при отриманні кваліфікації) та традиційну етику, основні принципи якої викладені вище, спираючись на наукове надбання Л. Ю. Ароцкера.

О. С. Бочарова

заместитель начальника управления Центра судебных экспертиз и криминалистики Министерства юстиции Республики Беларусь, кандидат юридических наук

О. М. Дятлов

начальник отдела Центра образовательных технологий НИИ теории и практики государственного Академии управления при Президенте Республики Беларусь, кандидат юридических наук

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ВОЗМОЖНОСТЕЙ СИСТЕМЫ ДИСТАНЦИОННОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ПРОЦЕССЕ ПОДГОТОВКИ СУДЕБНО-ЭКСПЕРТНЫХ КАДРОВ

Традиционно сложилось пять схем подготовки судебно-экспертных (экспертно-криминалистических) кадров:

— первый вариант — в рамках установленных законодательством стандартов в специализированных высших учебных заведениях;

— второй вариант — на базе высших учебных заведений в рамках установленных специализаций (например, подготовка судебно-автотехнических экспертов в рамках специальности «Обеспечение безопасности дорожного движения»; судебно-товароведческих экспертов — в рамках подготовки товароведов и т. д.);

— третий вариант — на основе базовой подготовки высшего образования по определенной специальности в центрах подготовки, переподготовки и повышения квалификации самих судебно-экспертных учреждений или судебно-экспертных служб (например, подготовка экспертов на базе высшего медицинского образования в судебно-медицинских учреждениях или службах);

— четвертый вариант — в самих судебно-экспертных учреждениях путем наставничества (самый традиционный путь);

— пятый вариант — самостоятельная подготовка лиц, претендующих на занятие судебно-экспертной деятельностью, с последующей стажировкой в судебно-экспертном учреждении и сдачей соответствующего квалификационного экзамена.

Во всех схемах подготовки экспертных кадров могут использовать возможности систем дистанционного образования (СДО) или learning management system (LMS).

¹ Див.: Ароцкер Л. Е. Указ. праця. — С. 137.

² Див.: Там само. — С. 136.

³ Див.: Там само. — С. 138.